

Zuidwal

Hans van de Waarsenburg

bron

Hans van de Waarsenburg, *Zuidwal*. Meulenhoff, Amsterdam 1995

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/waar004zuid01_01/colofon.php

© 2015 dbnl / Hans van de Waarsenburg

Zuidwal

[Midden op de Zuidwal]

Midden op de Zuidwal
Tussen eeuwige lindebomen
- Waar zag men of bestond
verval? -
Is de jongen teruggekomen

Spelend met herfstbladeren
Sneeuw onder de klompen
Bloesem op het hoofd
Loopt hij door kniehoog
Beemdgras, spijkerpunthard

De pijlen, de boog schietklaar
Zoekt de jongen door de dagen
Struikelt wanneer hagel
Naar de tanden slaat, zeewind
Blaast en vol verzet water breekt

[In zijn blauwvalies herinnert]

In zijn blauwvalies herinnert
De jongen wegen en scapulieren
Vroeg neon buigt er het glas van de
Droom, zondig speeksel tast in
Lommerrijke avonden. Alles ligt klaar

Op de Zuidwal: de zee, de reizen
De kazige schimmel van de nacht
De omkeerbaarheid van het woord
De luchtspiegeling van de dood
En altijd late nazang in het oor

[Lippen vol kus en huidherinnering]

Lippen vol kus en huidherinnering
Sluimeren, haken nog niet aan taal
Raken traag de binnenwand. Zo bedenkt
Hij haar, onstuimig, telkens weer
Terwijl kruitdamp vervliegt

De vader vult de glazen, de moeder breit
In treur. De jongen buigt de takken
Van de hemel. Even is hij terug
Verdwijnt in zichzelf en schemert
In een toekomst die zo lang verleden is.

Goddelijke knol

[Was het van de IJzer of de Schelde?]

Was het van de IJzer of de Schelde?
Hij moet gelopen zijn met spreekbaar Vlaams
Een ransel Frans, een dief onder de oksels.

Hij likte vredig zijn vrouw uit het zand
Dronk de droogte weg en liet zorgzaam
Met zijn kloden spelen, een oorlog voorbij.

Zo gebeurde decennia later het wonder
De grootvader schilde en sneed de aardappel
In schijven en spleet ze tot vreemde stengels

[Die hij droogde, met zout bepoederde in een]

Die hij droogde, met zout bepoederde in een
Oord ver van 's Gravenstenen. Op het hout
Gestookte fornuis stond de bruine pan.

Het ossevet werd gepookt tot temperaturen
Die hem tot in zijn bierglas deden zweten.
Angelus, sisten de frieten spattend in het

Scheermes van de tijd, terwijl de jongen
Iedere vrijdag de longen uit zijn magere
Lijf fietste om het kokhalzen te mijden

[Dat katholieke vis hem wekelijks bood.]

Dat katholieke vis hem wekelijks bood.
Gruwelijke god, wat waren zijn beentjes klein
En de honger groot op de dagen dat de borden

Goudgeel dampen, zout als een elixer werd
Toegevoegd en de goddelijke knol krokant het
Melkgebit raakte. Tandgenoegezaam kauwen

In een zee van weldadig speeksel, de huisduif
Vanaf zijn schouder loerde, hij zijn pet op het
Kale hoofd verschoof en zag dat het goed was.

Goddelijke knol II

[Men at je omdat er niets -]

Men at je omdat er niets -
Groot was de ijzeren ketel
Sober het groengrauwe licht

Van de olielamp, vlekkerig
Huisde je in je schil -
Zo werd je verslonden

Je sneed een oor af of stak
Een mes in het varken. Je lag
In bloed en vochtige herfst

Lamento van kauwbaarheid in
De mondprop, speeksel van
Honger en alle dood, men at je -

[Proleet was je tussen]

Proleet was je tussen
Zeeuwse Klei en Beste Borgers
Ondergeschoven kind in losse grond

In zand huisde je
Zocht amechtig het water
Om jezelf te voeden

Zon schuwde je
In schamel blad gestoken
Wachtte je altijd op regen

[Onder aarden oksels groeide je]

Onder aarden oksels groeide je
Zwijgzaam naar het schuwlicht
Der magen. Rul lag je in de hand

Van de rooiers. Daarna dampte je
In schamele pannen en verdween je
In boertige buiken rond het veen

Soms stilde je het schrokkende
Verdriet van verlegen minnaars
En kuste je schaamteloze tongen

[Ach, zandschlemiel, almaar]

Ach, zandschlemiel, almaar
Haalde ik je zorgzaam uit de
Kelderkist en koesterde je paars

Witte tentakels, je verrimpelde
Huid. Tot ver na de winter bleef
Je redder van onmondige jeugd

In het fluweel van kruimels
Stond je uit een dood op in
Een mond die maalde, kraakte

Als een tangoplaat uit de donkere
Tijden van de coloradokever
O, vergeten toekomst van toen.

[Overal kom ik je tegen in meervoud]

Overal kom ik je tegen in meervoud
Van onschuld. Ongewassen lig je
Schaamteloos op damasten tafellakens

Te koop. Een pokdalig landschap
Van zetmeel welft onder de handen
Van de jetset in Le Madri, N.Y.

Men betast je. Men veegt besmukt
De handen schoon. Men gaat aan tafel
En leegt de borden van het huis

Nee, dit was geen glorievolle
Terugkeer van een ontheemde, maar
Een schoffering van bitter heimwee.

Nehalennia

[Het nachtelijk geruizel van golven]

Het nachtelijk geruizel van golven
De windloze ebbevlakte en het
Zachte knappende schuim, zo

Smaakte de kaviaar van haar mond
Zo steeg ze op uit donkere diepte
Waar ze zich schuilhield op haar

Altaar, tussen wiegend wier en
Mossels, op haar steen verhardend
Tot puistige vergetelheid

[In lichtend schuim waadde zij]

In lichtend schuim waadde zij
En droogde zich met helmgras
Haar voeten stonden op het

Zure mos van duin en wij
Zongen liederen van die tijd
De heupen schokten in de nacht

Zij keek en wenkte mij mee
Duinroos en zand deerden niet - wit
Maanbeeld, toen ze verdween in zee

[In december, als de tijd stilstaat]

In december, als de tijd stilstaat
Herinneringen als honden aan de
Ketting trekken, poedert korrelig

Zout soms je haar. Het altaar van
Je dijen zwijgt al eeuwen en is
Glad geschuurd door het tij

Liederen van toen zingen we
Niet meer. De zee is koud
En staarsel voor ijzige wind

[Alleen bij springvloed licht je]

Alleen bij springvloed licht je
Soms nog op, een courtesane
Die het strand bestijgt tijdens

Een winterstorm. De dagen, de
Hondse, zijn aan jou voorbij
Gegaan. Alle vruchten versteend -

En toch als ik koers zet, reik
Ik naar je koude hand en proef
Het zilt van de jaren.

Bomen

[Altijd zijn er de bomen]

Altijd zijn er de bomen
Ze huizen in hoofden
Als kruinen in de wind
Ze waaien in nesten

De nerf van herinnering
Hun ademloos verhaal
In turf, in carboon
Zwarte bomen, versteend

Schors verzwijgt tijd
Huid is een stilte
Een traan in het water
Van de regen, ach

[De bomen, ze sluimeren]

De bomen, ze sluimeren
's Nachts, rukken
Aan dromen, trekken hun
Wortels uit het bestaan

Kantelen de hoofdooi
Verzwijgen het vergaan
De bomen, de bomen
In nacht zo nabij

Bezingen hun bladerzee
Schepen je in stroom
Van wind, en lezen mij:
Ik heb je zo bemind.

Revérences

Omdat alles vergaat

Til ik de tranen uit je ogen
Kus ik het zilt van je wang
Verzwijg ik de dood van de dag
En schemer tegen je huid

Omdat alles vergaat

Gedoog ik het hout en de vuren
Steel ik een veer uit je tooi
Reik ik de beker en laat de rook
Tot het water Brandt en wacht.

Adiós pampa mía

In dagen legt zich het hoofd
Deemoedig treurt het in wind
Zon is schele hoofdpijn
Dorst een schraal vertrouwen

Wachtend op de dans leunt
De zonnehoed tegen binnenhand
Droogte smaakt naar aguardiente
Haar schouders dwingen ogen

Zijn laars die aarzelend het
Hout raakt, op geurhoogte likt
Haar tong, leest hij het zand
Rond haar voeten, dicht haar toe.

Milonga

Dit is een teen- of hakdans
Een slalom in beweging, die
Roert, lepelt en stolt op
Een teenpunt, een voet die
In de schoen zweet, zich

Op de vloer vastzet, daarna
Loom in een liefde valt
Borsten kust, zweet likt
Terugvalt in wijs geneuzel
Om te roeren, te lepelen

Met teen en hak tussen dij
Benen die van de vloer
Gelicht, zweven, neerkomen
Gotisch staan op naaldhakken
In dorre schennende pampa's.

Loper

[Terwijl hij loopt, die beweging]

Terwijl hij loopt, die beweging
Maakt, de bast van een berk kust,
Vergeelde tango's in de stem,
Gaapt het meer tot boeren

Tokkelt mandolien tot samenzang
Van voet en afstand, terwijl hij
Loopt, is zijn spoor onmiskenbaar
Voetgeest, een inleg in de schoen

Terwijl hij loopt is schrijven
Een handgebaar in de ruimte
Fen meesmuilen in open lucht
Een vlucht voor het wandelen -

Terwijl hij loopt -

[Hij loopt -]

Hij loopt -

Een zonde in ver gebied, afstand
Stilt hij pas na pas. Het kiezel
Ritselt en trilt het bit. Zuur stoft
De spieren. Dikke benen, dikke benen

Zingt het koor der verwatenen. Hij
Loopt, zonder duur of uur het einde
Dicht. Stil is zijn zwijgen bij de
Streep, die onthouden meet.

Verdwijn, vloekt schoeisel, schoelje -

Terwijl hij loopt.

Roestzaam teder

[Rakelings scheert ruimte]

Rakelings scheert ruimte
Het erts uit grond
Of vuursteen spat
Goden tot opspraak

[In hun schemer staat]

In hun schemer staat
Het cortenstaal niet
Verstomd, maar gromt
Roestzaam in teder beeld

[Beeld dat buigt, aan]

Beeld dat buigt, aan
Iris huigt, niets verspeelt
Zichzelf steelt uit
De handen van de maker.

Mondriaan in Domburg

[Op het strand, de benen gekruist]

Op het strand, de benen gekruist
De armen gebogen, zit hij roerloos
En vangt wind voor zijn bomen

Bladval verdwijnt onder de horizon
Scheepszeil verwacht hem even
- Dit is een later leven -

Vloed waait aan in brede ovalen
Regen licht een eerste zomer door
Oud zicht krimpt en gaat teloor.

[Het zingen van de zoute psalmen]

Het zingen van de zoute psalmen
Onder roodgepoetste kerkstenen:
Je ontmantelde hun zang. Banken

Kruisten je weg. Het gebinte
Ontbond je, tot helder licht
Op het linnen viel en klare

Muziek in je oren ruizelde. In
Het Badpaviljoen danste je die
Avond nieuwe schema's op de vloer.

Sierra Bermeja

Sierra Bermeja

Je moet het rood dat blaast uit aarde
Zinding van dood en strepen, vorm
Striemend op de dagen. Oranjegeel
Dat vlekt en licht in linnen luchten

Je snijdt de rand van de rotsen. Klip
En klaar, nadert de avond, zelfs daar.
In de Sierra dondert blauw, dat blaft
En zo dicht tegen het hondsuur jankt

Krijtwit ligt het bezwete laken in
Kreukels op de vloer. Het gras trek
Je van je voorhoofd. Opnieuw blaas je
Uit aarde, in alle kleuren spraak.

Misantroop

In de dwaalhutten van herinnering
Die ooit toekomst waren, schuilt
Onder zijn breedgerande hoed
Van wantrouwen, de mensenschuwe

Zijn inkt vloeit uit op het
Schamele papier, dat krult aan
Hoeken en bolt op plekken van
Tedere aanraking, voorzichtig

Twijfelt hij in zijn verfhuid
Want op die plaats neergezet
Rookt de tijd in dode bladeren
En baat het talloos schimpen niet

Don Quijote in landschap

Altijd is de rand te laag, te breed
Maar vooral niet hoog genoeg. Allene
Ridder met gepunte lans, de verte
Is een eenzaam zoeken, een aanslag

Op de dorst, een verstomming van de
Sprak en het nand dat overal als
Knersend nieuws de tijd vertraagt
Jagend langs verbeelding vaagt

In zinderende vlakke, ligt de molen
Schuwlicht doek bedekt dit zicht
Altijd komt hij naderbij. Nooit is
Ook zij in hem teloor gegaan.

Itamaraca

Het lied van Fort Orange

Oranjegloed misschien, in leeg geschenen zon
Water dat moe tegen steen schuurt. Eb klotst
Tegen haar van kokosnoten. Er is dat verre
Itamaraca, de oude zeilen, de kantelen

Kanonnen in zand verstomt. De kogels en de
Knekels. Fort Orange koestert zand over
Slaafs verleden. Het raakt nauwelijks nog
Wanneer de avond valt, de zee haar oud

Verhaal vertelt. Blote voeten op het
Strand. Dansend in schuim dat vrolijk
Tegen de maan spat, terwijl zij de ogen
Dicht kust, vermanend de wimpers likt.

Het lied van het eiland

Het zit bijna geluidloos in de haren
Het waait zo dichtbij, terwijl je
Slaapt onder klamme lakens, afstand
Is een droom van talen, ver van hier

Een palmendroom, want zo haalt
De avond je aan, schoorvoetend loop je
Over strand, in wolken leg je een hand
Leeg je het glas, dans je de dans

Der dagen, schaar je je bij het water
Schrijft dit naar je toe, zittend
Bij het oestermeisje, de kale kat,
Een dronken visser en de strandzanger

Die drietandig zingt over de liefde
Het eiland, de rode man, de tranen
De oceaan, zout dat dorstig maakt
En saudade die ons allen kraakt.

Het lied van de zeilen

Het lied van de zeilen zoemt tussen
Schering en inslag. Met weinig wind
Draagt zij boten naar de vissen. Met
Tegenzin hangt ze voor de zon

Of maant vissers naar het strand
Daar zingen de zeilen eeuwig eenzaam
Hun refrein, maar zo onthand, want altijd
De vrouwen, de avond, de aguardiente

Die hen ontmant. Dobberend in zelfzang
Rusten de zeilen, gereefd. Hun schaduw
Hangt over dovend vuur. Deinend
Schikken zij hun lied tot het wolfsuur.

Het lied van de vissers

Nadiejangdaan, nadiejangdaan, maar
Zachter, stiller, zo wil de wind
Zo wil het water. Nadiejangdaan
Nadiejangdaan. Boten glinsteren

In manden volle vis. De vissers
Strelen schub na schub. Nadiejangdaan
Zij leggen aan, vergeten water
Vergeten wind. Nadiejangdaan,

De vis in de mand, is een vogel
zonder wind, door ons naar boven
Getild. Nadiejangdaan, nadiejangdaan
Wil de rode man zilt op de tong?

Fluister in het oor? Zang van sirenen?
Nadiejangdaan, ai! Vissers gaan en
Vissers komen, zingen zij. Nadiejangdaan,
Ai! Want zo wil wind water vissen dromen.

In Exilium

‘De tijd is heen’

Geen koningsgraf onder dit zand
Maar je kist met rozen bedolven
Daarna de steen, gebeitelde Bertus
Blindzanger en harpenaar, daarna

Je handzachte stem die zo stil
Schemert in herinnering, aan dat
Mastbos van schuldig zwijgen
En sombere glazen wijn. Toch leefde

De kus op je lippen, tastte je
In schaduw naar licht, lasten
Gaf je prijs, zonder zicht
Bleef het gedicht, je verre thuis.

In Exilium

In exilium leest hij, of de dominee zelf
Vorbij komt, de hand zijn schouder raakt
De troostende god op zijn tong legt, maar
Geen wijn om te gorgelen, te spoelen

In exilium slijt hij taal, slijpt hij
De vluchtpaden van herinnering, zand
Wegen misschien, onbestemde klei en
Achterlatende schaduw, schemerroes

In kleur gewassen vragen, die als lauwe
Muziek telkens opdoemen, vervagen tot
Karig zelfgesprek en handen waarin
Witte maan stamelt, springtij aarzelt.

Zeezang

De lijnen liggen vast, de boot maakt vaart
Tegen de voorplecht spat tijd in schuim
Hij drukt een kinkhoorn tegen het oor
Hooft waterslag in dubbelspel

Op deinende golven spuugt hij in het
Rose van de schelp, likt de rand
Draait zich naar verwaten land
Ruis en gruis terwijl verte -

In alle windingen teloor bekennt hij
Adem en zingt dorstig zijn zeezang
Met lippen vol zout en zoet, wuift hij
Haven, zeildoek en hand tegemoet.

Laat me

Laat me rusten in de lagune
Waar palmen buigend, buigend
Bijna in het water vallen

Laat me op dit strand
Zandkorrels tellen
Het licht verlopend

De dag zien vergaan
Tot een harige pruik
Van kokosvezels

Laat me in vergeten
Bestaan, in dit zand
Van gewiste stappen

Wrijf de oliën teer
In het wondvuur
Van mijn reizen

Laat me de vissers
In hun golvende boten
Gitaar spelend

Laat me die dagen
Koesteren in je ogen
De schemer van je kussen.

Lest land

Een tenger schip in de lendenen
Een tegenstelling in het zicht
De bocht van de rivier
Het schiereiland dat beweegt

Of stil ligt in de ruimte
Van een koffer die hij tilt
Buiten grenzen, buiten avonden
Een hand die niet kordaat raakt

Aan licht. De bark laadt gezicht
Vol rimpelpaden, stoffige zakdoek
Die kraakt van snot en kalk
Geen zeil om te hijsen, de angst

Terwijl lippen spijtvol stamelen
Staat hij op leunend water. Wie daar
Draalt wordt vergeten en gaat
Nimmer scheep, neemt de Digitalis

Route waar het gemoed raakt in
Geurig okselvet, beendermeel
En komt nooit oud gelaat nader
Lest schiert en geeft niet prijs.

Doodskaap (Cabo da Morte/Galicië)

Mimosageel ruikt januari en
Cameliateer ben je bij me
Onder de oksel knaagt de dag
Dampst het eucalyptushout
In de lange, lange avond

Daarom is dit Been afscheidsbrief
Verwaten in een fles gestopt of
Aan avondlucht prijsgegeven -
Vergaan staat buiten tijd -
Maar nu het schip draalt

Stroom vergeefs het anker raakt
Afscheid op de lippen ligt -
Ik zie die boot, dat schip -
Ruist woordfilm, slaat vloed
Het al natte zand, steekt

Weerhaak in de lip van deze
Koude magister, spiegelt branding
Je hand. In zeildood wieg ik
Het hoofd van deze reis
Aan avondlucht geef ik het prijs.

Verantwoording

Een aantal gedichten is geschreven bij werken van beeldend kunstenaars.

‘Bomen’ naar de gelijknamige reeks zeefdrukken van de schilder Jan Hendrix.

‘Révérences’ en ‘Loper’ bij beelden van Jack Poell.

De cyclus ‘Roestzaam teder’ werd geïnspireerd door de beelden in cortenstaal van Huub Bruls.

Het drieluik ‘Sierra Bermeja’ werd opgedragen aan de schilder Pieter Defesche.

‘Mondriaan in Domburg’ werd geschreven op verzoek van de Stichting Plint in het kader van het Mondriaanjaar 1994.

HvdW